

„Prawo spadkowe” – zasady ogólne – artykuł przygotowany w ramach dotacji celowej dla Miasta Piotrkowa Trybunalskiego.

Prawo spadkowe to gałąź prawa cywilnego w której uregulowane są zasady dotyczące przechodzenia praw i obowiązków po śmierci osoby. To jedna z najstarszych gałęzi prawa.

Osoba która zmarła nazywana jest w prawie „spadkodawcą” a osoby na które przechodzą jej prawa i obowiązki to „spadkobiercy”.

Nie wszystkie prawa i obowiązki przechodzą na spadkobierców – wyłączone są prawa i obowiązki ściśle związane z osobą spadkodawcy np. służebności osobiste (służebność dożywocia), alimenty, czy pozwolenie na broń.

Chwila śmierci spadkodawcy nazywana jest w prawie polskim „otwarcie spadku” i najczęściej z tą chwilą powstają określone uprawnienia i obowiązki dla spadkobierców.

Należy zastanowić się czym jest ten spadek?

Dosyć częstym i mylnym podejściem jest przekonanie spadkobierców, iż „spadek” to tylko aktywa (czyli ruchomości, nieruchomości, środki pieniężne itd.) i że jeżeli spadkodawca ich po sobie nie pozostawił to nie ma żadnego spadku.

Podejście to jest mylne gdyż w skład spadku wchodzi nie tylko aktywa wskazane powyżej ale i pasywa czyli długi i zobowiązania. Mogą być sytuacje gdy spadkobiercy odziedziczą właśnie jedynie długi w spadku.

Jak nabyć spadek?

Spadkobiercą możemy zostać na mocy dziedziczenia ustawowego lub testamentowego.

Dziedziczenie ustawowe polega na tym, że ustawa (kodeks cywilny) wskazuje kto jest spadkobiercą po zmarłej osobie, jakie są zasady dziedziczenia, ułamki dziedziczenia itp. Wynika to więc wprost z kodeksu.

Jeżeli spadkodawca chce uregulować tę kwestie w inny sposób, rozporządzić swoim majątkiem inaczej niż przewiduje to ustawa to może sporządzić **testament**, czyli „ostatnią wolę” to jest wyraz tego jak by chciał podzielić nasz majątek na wypadek śmierci. W testamencie możesz zdecydować o tym komu i co z naszego majątku zapisać. Jest to **dziedziczenie testamentowe**.

Testament można sporządzić samemu w formie pisemnej, jednak trzeba przestrzegać kilku ważnych zasad które decydują o jego ważności o których poniżej, można również zgłosić się do notariusza i sporządzić z jego pomocą testament w formie aktu notarialnego. Testament taki będzie spełniał wszystkie warunki a dodatkowo jeśli go wpisujemy do rejestru testamentów, nie będzie niebezpieczeństwa, że ktoś go zniszczy czy ukryje.

Kto może sporządzić ważny testament – czyli kto może być testatorem?

Kodeks cywilny przewiduje że zarówno sporządzić jak i odwołać testament może osoba która ma pełną zdolność do czynności prawnych. Taką zdolność ma osoba która jest pełnoletnia i nie została ubezwłasnowolniona ani częściowo ani całkowicie.

Czasem są sytuacje, gdy nie ma formalnego ubezwłasnowolnienia ale osoba w związku z chorobą czy wiekiem, nie ma już pełnej świadomości podejmowanych czynności. Jeżeli taka osoba sporządzi testament w formie zwykłej pisemnej łatwiej podważyć jego ważność, a jeśli stawi się u notariusza to notariusz najpierw przeprowadzi z nią rozmowę żeby sprawdzić czy ma pełną świadomość dokonywanej czynności.

Czy małżonkowie mogą sporządzić wspólny testament?

Testament sporządzony wspólnie będzie nieważny. Ważny testament jest to testament tylko jednej osoby. Małżonkowie mogą sporządzić tzw. testamenty wzajemne czyli wskazują siebie w testamentach jako spadkobierców nawzajem, jednak każdy z nich musi zrobić osobny testament.

Jeżeli testament sporządzać będzie notariusz zadba on o wszystkie elementy niezbędne do jego ważności, jednak jeśli sporządzamy testament sami w zwykłej formie pisemnej musimy pamiętać o **kilku zasadach niezbędnych do jego ważności**:

1. Osoba która go sporządza musi wyrazić swoją wolę w sposób swobodny i świadomy, nieważne są testamenty spisane pod groźbą czy przymusem, lub przez osoby które ze względu np. na chorobę nie są w stanie rozeznąć się w sytuacji i świadomie wyrazić wolę,
2. Testament w całości musi być spisany odręcznie przez testatora i przez niego podpisany.
Testament spisany na komputerze czy przez inną osobę i tylko podpisany przez testatora na końcu, jest nieważny.
3. Sama forma testamentu, czy użyte słowa nie są w zasadzie ważne jeżeli da się z niego wywnioskować treść testamentu i rozporządzenia spadkiem. Dobrze jest gdy w testamencie jest data, w szczególności gdy spadkodawca sporządził więcej niż jeden testament, jednak brak daty nie powoduje jego nieważności co do zasady.
4. Należy pamiętać że każdy następny testament może automatycznie wykluczyć poprzedni, w szczególności gdy zawiera inne rozporządzenia majątkiem spadkowym.
5. Wszelkie dodane notatki i uzupełnienia które znajdują się poniżej podpisu nie są wiążące i nie stanowią treści testamentu.

Z jednej strony napisanie testamentu do swej ważności wymaga tych kilku podstawowych elementów, z drugiej brak znajomości zasad testowania może spowodować nieważność samego testamentu i zniweczenie naszej ostatniej woli.

Przed taką sytuacją chroni **sporządzenie testamentu w formie aktu notarialnego** lub konsultacja sporządzonego testamentu z prawnikiem. Spadkodawca który chce sporządzenia testamentu w formie pewnej, przekazuje swoją wolę notariuszowi

który ja spisuje w formie aktu notarialnego. Jeżeli testator nie może stawić się u notariusza ponieważ np. jest przewlekle obłożnie chory, można zamówić wizytę notariusza w domu, czy w innym miejscu np. w szpitalu.

W związku z upowszechnieniem sporządzania testamentów w formie aktu notarialnego w zasadzie zaniknęła lub na zupełny margines zeszła forma **testamentu urzędowego** czyli testamentu sporządzanego **ustnie** w obecności urzędnika i dwóch świadków.

Ten rodzaj testamentu najczęściej jest sporządzany w sytuacji, gdy osoba która chce spisać testament, wyrazić swoją ostatnią wolę nie jest w stanie sama jej spisać (np. ze względu na chorobę, wiek, stan zdrowia) ale jest „w pełni władz umysłowych” jest świadoma tego co czyni i chce spisać testament.

Prawo do zachowku

Jeżeli spadkodawca sporządził testament i **pomiął w nim pierwszych spadkobierców ustawowych – małżonka i dzieci** (a w ich braku rodziców którzy byliby powołani do spadku z ustawy) to osoby te mogą domagać się od spadkobiercy (tego wskazanego w testamencie) pewnej części spadku – co do zasady $\frac{1}{2}$ tego co dostaliby gdyby testamentu nie było, a jeśli to małoletnie dzieci, lub osoby trwale niezdolne do pracy to $\frac{3}{4}$). Jest to instytucja **zachowku**.

Zachowku nie będą mogli uzyskać:

1. osoby uznane za niegodne;
2. osoby, które zrzekły się dziedziczenia lub odrzuciły spadek przysługujący im z mocy ustawy;
3. małżonek wyłączony od dziedziczenia w trybie artykułu 940 kc, tj. gdy spadkodawca wystąpił o orzeczenie rozwodu z winy małżonka i żądanie to okazało się uzasadnione;
4. osoby wydziedziczone przez spadkodawcę.

Aby uzyskać należny zachówek trzeba wystąpić najpierw do spadkobiercy testamentowego z żądaniem o jego wypłatę, a w przypadku odmowy z powództwem do sądu o zapłatę zachowku.

Oświadczenie spadkowe

Jeżeli zostajemy spadkobiercami ustawowymi lub testamentowymi należy złożyć oświadczenie czy spadek przyjmujemy wprost, czy przyjmujemy go z dobrodziejstwem inwentarza czy może odrzucamy.

Przyjęcie spadku „wprost” – przyjmujemy wszystkie aktywa i pasywa spadkodawcy, wchodzimy we wszystkie prawa i obowiązki które mogą być przedmiotem spadkobrania.

Przyjęcie spadku z „dobrodziejstwem inwentarza” – sporządza się „inwentarz” czyli wszystkie aktywa i pasywa spadku i odpowiedzialność za te pasywa czyli długi jest ograniczona do wysokości aktywów, np. jeżeli spadkodawca zostawił mieszkanie o wartości 100.000 zł (jako jedyny aktyw) i długi w kwocie 150.000 zł, to musimy te długi spłacić jedynie do kwoty 100.000 zł.

Odrzucenie spadku – nie musimy chcieć być spadkobiercą. Składając oświadczenie o odrzuceniu spadku (bądź wynikającego z ustawy bądź z testamentu) w ogóle nie stajemy się spadkobiercami a w nasze miejsce wchodzi następne osoby określone ustawą (gdy spadkobranie było ustawowe) lub spadkobiercy ustawowi (gdy było testamentowe).

Na złożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku mamy **6 miesięcy od chwili w której dowiedzieliśmy się o powołaniu do spadku**, czyli od chwili w której dowiedzieliśmy się że jesteśmy potencjalnymi spadkobiercami. Najczęściej o śmierci spadkodawcy dowiadujemy się gdy ta następuje lub niedługo po niej, są jednak przypadki gdy dowiadujemy się później (np. gdy byliśmy za granicą, lub poprzedzający nas spadkobiercy odrzucili spadek).

Jeżeli spadkobierca **nie złożył żadnego oświadczenia**, to prawo uznaje, że przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Takie rozwiązanie prawne chroni spadkobierców od przyjęcia spadku wprost i odziedziczenia np. wysokich długów spadkodawcy.

Stwierdzenie nabycia spadku może odbyć się :

1. **przed sądem** – wtedy sąd wydaje postanowienie w sprawie stwierdzenia nabycia spadku w którym wskazuje kto jest spadkobiercą i w jakiej części,
2. **przed notariuszem** – wtedy notariusz sporządza akt poświadczenia dziedziczenia – w którym wskazuje te same informacje.

Po stwierdzeniu nabycia spadku spadkodawca który spadek przyjął ma **6-miesiące** na złożenie deklaracji o nabyciu spadku w przypadku osób zwolnionych z obowiązku podatkowego oraz **1 miesiąc** w przypadku osób, które będą musiały zapłacić podatek. Każdorazowo należy szczegółowe informacje uzyskać w Urzędzie Skarbowym.

Podstawę opodatkowania stanowi wartość nabytych rzeczy i praw majątkowych po potrąceniu długów i ciężarów (czysta wartość spadku), ustalona według stanu rzeczy i praw majątkowych w dnia śmierci spadkodawcy i cen rynkowych z dnia powstania obowiązku podatkowego.

Od wartości odlicza się długi i ciężary w tym:

- koszty pogrzebu spadkodawcy, łącznie z nagrobkiem w takim zakresie, w jakim koszty te odpowiadają zwyczajom przyjętym w danym środowisku,
- koszty postępowania spadkowego,
- wynagrodzenie wykonawcy testamentu,
- obowiązki wykonywania zapisów oraz poleceń zamieszczonych w testamencie
- koszty ostatniej choroby spadkodawcy, jeżeli nie zostały pokryte za jego życia i z jego majątku.

W przypadku problemów prawnych, potrzeby pomocy zapraszamy do korzystania z punktów nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

Na stronie <https://darmowapomocprawna.ms.gov.pl/> znajduje się prosta wyszukiwarka w której znajdziecie Państwo wszystkie dostępne w Polsce punkty tej pomocy.